

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

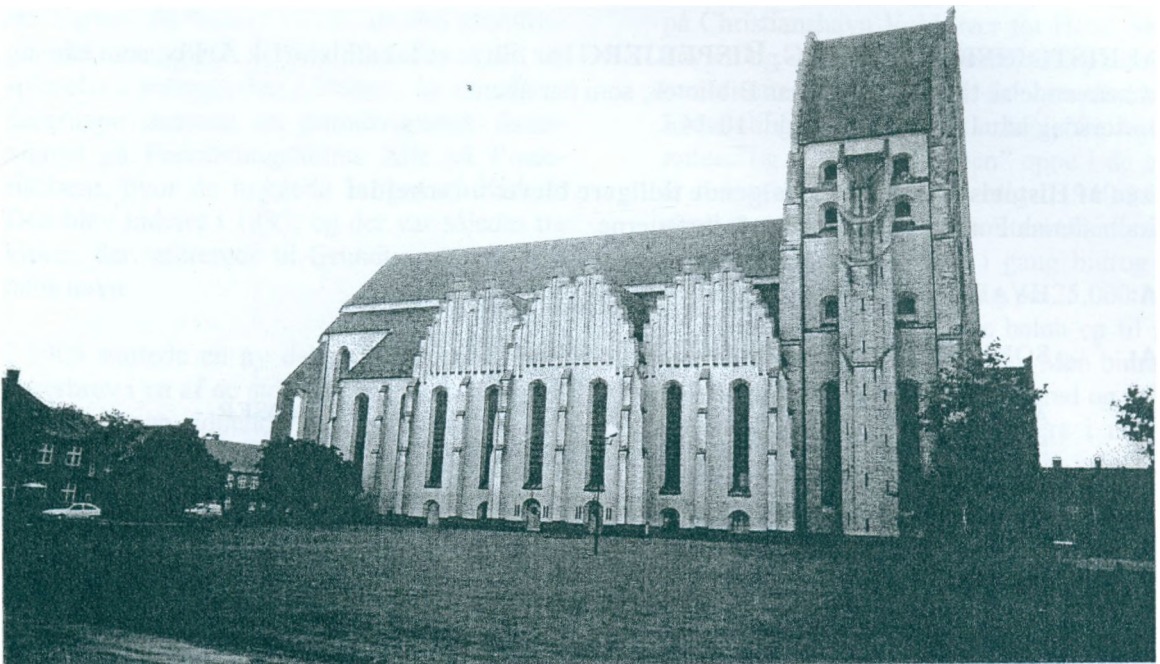
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG

HISTORISK NOTAT NR. 6 OM

GRUNDTVIGSKIRKENS TILBLIVELSE

UDARBEJDET FOR LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG

AF
CHRISTIAN KIRKEBY
1999

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERGs område dækker Utterslev, Nordvestkvarteret med Pipfuglekvarteret, Bispebjergkvarteret og Emdrup.

Foreningens Hjemsted er: Kvartercentret Nordvest, Dorteavej 61, 2400 København NV.

Telefon: 28 14 02 68, fax: 38 14 02 62, Giro: 1-683-5080

Internet: Se Kvartercentret Nordvests hjemmeside: www.kvartercentret.nv.kk.dk

E-mail: Kvartercentret@faf.kk.dk

Medlemskab koster 75 kr./året for enkelt medlemmer og 100 kr./året for foreninger, institutioner og virksomheder.

Der er foreningens formål at klarlægge bydelen Bispebjergs identitet og historiske baggrund og udbrede kendskabet hertil.

Dette gøres ved udgivelser, afholdelse af foredrag, udlån af plancheudstillinger, gennemførelse af byvandring o. lign. i de enkelte kvarterer i bydelen. Endvidere kan vi også komme ud og holde foredrag i foreninger, institutioner og virksomheder.

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG har tillige et lokalhistorisk Arkiv, som kan ses ved henvendelse til Kvartercentrets Bibliotek, som har åbent: mandag-torsdag kl.: 10-16 og fredag kl. 10-14.

I rækken af Historiske Notater er følgende tidligere blevet udarbejdet

©: Lokalhistorisk Forening, Bispebjerg & forfatterne.

- NR. 1A: HVAD ER BYDELEN BISPEBJERG? –Marts 1999.**
- NR. 2A: SOKKELUND HERRED m.m. – Januar 1999.**
- NR. 3-4: ÅER, RENDER OG SØER, VANDFORSYNING OG LOSSEPLADSER, - November 1998.**
- NR. 5A: BISPEBJERG HOSPITAL – HOSPITALSVÆSNETS OPRINDELSE OG UDVIKLING –Februar 1999**
- NR. 6A: GRUNDTVIGSKIRKENS OPRINDELSE – November 1998.**
- NR. 7: MØNTENS HISTORIE – FRA KOMMUNAL EJENDOM TIL ANDELSBOLIGFORENING - November 1998.**
- NR. 8: UTTERSLEV – FRA LANDSBY TIL ÅNDEHUL I STORBYEN – Maj 1999.**
- NR. 9: KLOKKERGAARDEN 1939-1999, – EN FSB-AFDELINGS OG DENS HAVEANLÆGS HISTORIE – 1999.**
- NR. 10: FRA UTTERSLEV MARK TIL NORDVESTKVARTERET – Marts 2000.**
- NR. 11: BYGNINGER I DET OPRINDELIGE NORDVESTKVARTER – September 2000.**
- Nr. 11A: BILAG TIL BYGNINGER I DET OPRINDELIGE NORDVESTKVARTER – Sept. 2000**
- NR. 12: FRA BISKOP ABSALON TIL INDLEMMELSEN I KØBENHAVNS KOMMUNE I 1901, - BRØNSHØJS SOGNS 5 LANDSBYER GENNEM 1000 år. – Maj 2000 - (undervejs)**
- NR. 13: ERINDRINGSSAMTALER FRA UTTERSLEV – August 2000 - (undervejs).**

Grundtvigskirkens tilblivelse.

Idéen fødes.

Da Grundtvig døde i 1872 var der debat om, hvilket mindesmærke han skulle have. Finansmanden C.F. Tietgen tog initiativ til og byggede Marmorkirken, som skulle være en "mindekirke" for Grundtvig. Grundtvigs enke skænkede ved kirkes indvielse i 1894 en guldlysestage, som danske kvinder havde skænket Grundtvig. Men menigheden ville ikke flytte fra Vartov. Så Vartov var forsat den grundtvigianske menigheds kirke. Men der kom en splittelse i menigheden i Vartov, og en udbrydergruppe dannede en grundtvigiansk frimenighed på Forhåbningsholms Allé på Frederiksberg, hvor de byggede Immanuel Kirken. Den blev indviet i 1893, og der var således tre kirker, der refererede til Grundtvig, men uden hans navn.

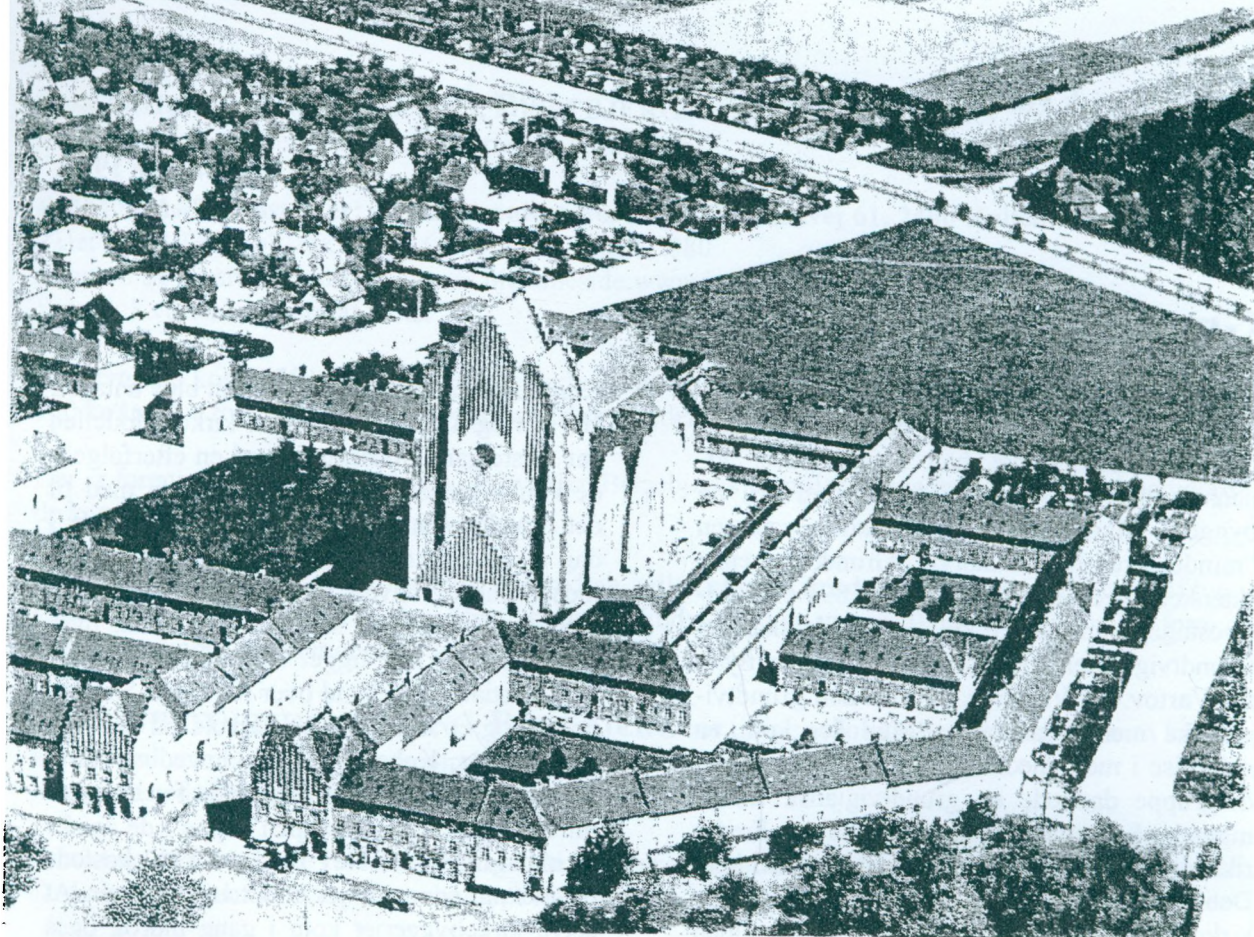
I 1905 startede en ny debat foranlediget af et læserbrev i en af de store dagblade, der var begejstret for en siddende figur med en spurv på løftet arm af Rasmus Bøgebjerg på forårsudstillingen på Charlottenborg, som et mindesmærke for Grundtvig. Den var udført i 1903. Det medførte at der blev dannet en komité med det formål at realisere dette. Men ikke alle var tilfredse, faktisk var der en hel del modstand. Man ville have nogle andre idéer og afholdt derfor endnu en konkurrence i 1911. Det var her at P.V. Jensen Klint, som senere blev Grundtvigskirkens arkitekt dukkede op med et projekt til en mindehal ved Vartov for Grundtvig, udført sammen med Ivar Bentsen. Desuden havde han et forslag om et klokketårn. Den førnævnte skulptur blev aldrig realiseret som statue, og statuen i Vartovs gård er udført af en anden kunstner, nemlig Niels Skovgaard og opstillet i 1932. Konkurrencen i 1911 blev vundet af en billedhugger Rasmus Harboe, hvis gipsskulptur i dag står nede krypten.

Men efter konkurrencen var det et klokketårn der vandt gehør for, at det skulle opføres i stedet for en statuen. Det var i 1914. Jensen

Klint havde udført en model, som blev antaget. Her var også bag tårnet en hel kirke. Modellen var første gang præsenteret ved en efterfølgende konkurrence i 1913. Den tog man med til det projekt, man ville udføre. Modellen står i dag i kirkens krypt. Man begyndte en pengeindsamling og havde 50.000,- kr. til formålet, men 1. Verdenskrig satte dog alt i stå; hvor skulle denne kirke ligge? Et af forslagene var på Christianshavn Vold over for Hotel Skandinavien og et andet var Vestervold på banetrærænet efter Københavns 2. hovedbanegård. Indsamlingen var et hårdt arbejde for kirkekomiteen og at holde "dampen" oppe i de ca. 25 år inden byggeriet blev færdig i 1940 kostede også et par generationer komitedemedlemmer. At selve kirkebyggeriet kom i gang bidrog også Ny Carlsberg Fondet bidrag på 25.000 kr. i 4 år. Hvis man indekser dette beløb op til i dag vil det blive ganske betragtelig. Men bidragene til kirkebyggeriet var en meget bred og folkelig indsamling, også blandt danskere i udlandet. Alligevel havde man svært ved at indsamle de fornødne midler, for så stort var byggeriet. Store bidragsydere var også de leverandører, som måtte give henstand med betaling for deres varer og formentlig ikke fået renter herfor. De måtte snare give rabat for leverancerne for at få lov til at leverer.

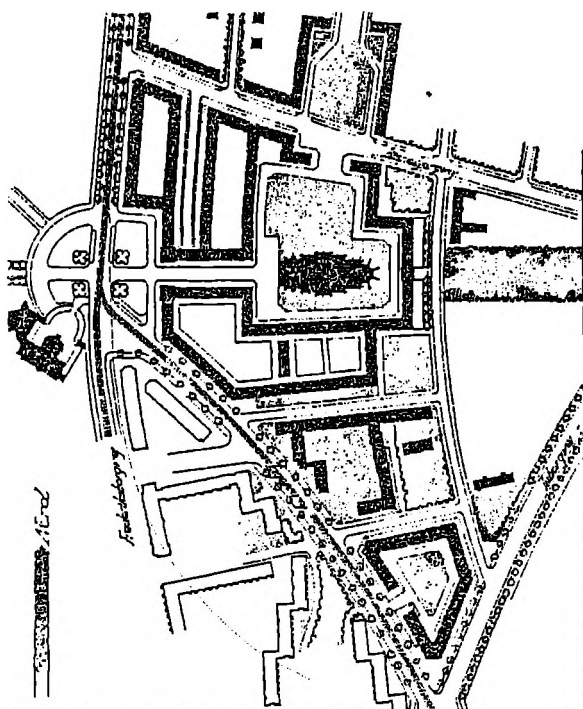
Stedet bliver fundet.

Men så er det her, at kommitterede ved Stadsingeniørens Direktorat i Københavns kommune Charles I. Schou kommer ind og foreslår Bispebjerg. Området var på det tidspunkt kornmarker. Kun Bispebjerg Kirkegård og Bispebjerg Hospital var anlagt. Dermed havde man en enestående lejlighed til at underordne bebyggelsen omkring kirken. Staten tilbød at doble det indsamlede beløb op, hvis man startede senest sept. 1920, som dog blev udsat til 1921, hvor grundstenen blev nedlagt den 8. september, med 5 murere. Da man gik i gang med selve kirken antog man en murer mere. I 1927 blev tårnet indviet som kirke, under navnet Grundtvigs Mindekirke.

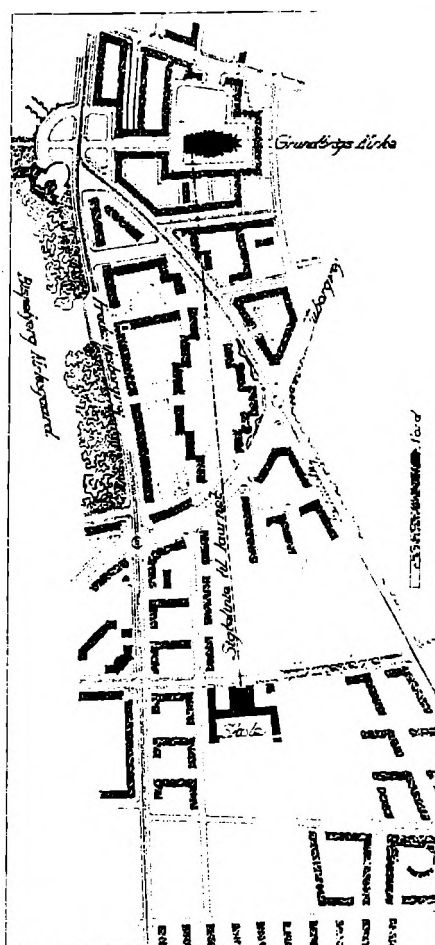
GRUNDTVIGSKIRKEN OG BOLIGBYGGERIET OMKRING

Det byplanlagte Kvarter i København.

Gade- og Bebyggelsesplan for Arealet omkring Grundtvigskirken. 1: 8000.

Arealet ejes af Københavns Kommune. Bebyggelsesplanen er i 1913 udarbejdet af Stadsingeniøren og Stadsarkitekten i Samarbejde med Kirkenes Arkitekt P. V. Jensen Klint.

Arealerne ejedes dels af Københavns Kommune og dels af private. I det sydøstlige Hjørne blev gennemført en Grænseomlægning. Samtidig med Mågelægsordningen tilrettelægges en for de private og kommunale Grunde fælles Bebyggelsesplan. Bebyggelsen er opført efter Planer udarbejdet af Stadsingeniøren og Stadsarkitekten og i Samarbejde med Bebyggelsens Arkitekter.

Men først i 1924 påbegyndtes boligbyggeriet omkring kirken, som en andelsboligforening, der blev færdig i 1926. P. V. Jensen stod for det arkitektoniske, medens Charles I Schou og Georg Gøssel stod tekniske og økonomiske, som det står på bygningstegningerne. Byggeriet på nordsiden af Bispebjergvej- Frederiksborgvej stod færdig allerede 1923, som de første af byggeriet omkring kirken. Arkitekt var Georg Gøssel alene. Karreen Torvet-Frederiksborgvej blev dog først bygget i 1936 af Kaare Klint og Valdemar Jørgensen, sønnen af Jensen Klint og hans konduktør. Byggeriet skulle være ensartet med variation, så det ikke blev helt ens. Det ses tydeligst på de to fronthuse på Bispebjerg Torv. Men hver eneste dørparti i bebyggelsen omkring har en variation. Kirkens sigtelinier går gennem hovedalléen på Bispebjerg Kirkegård ned til Utterslev Mose, - mod nord er der en åbning mod villabebyggelsen i Emdrup, og mod øst går man gennem en port ned til nuværende Jensen Klint Plads. Mod syd går man gennem en dobbeltport en etage ned og gennem karreen, og derefter uden om Typografernes Stiftelse, som er en karre fra 1934, videre over i Bispeparken, opført i 1940-42 ned til Grundtvigsskolen, som er bygget i 1937-38. Bebyggelsen mod øst på den anden side af Peter Rørdams Vej blev færdig i 1944-45 og var oprindelig pensionistboligerne "Bjergvænget", nu ombygget til ældreboliger i 1990-92 af Lejerbo. Dog er Skuespillerforeningen af 1897's Stiftelse fra 1927 og Journalistgården fra begyndelsen af 30'erne.

Efter tårnets indvielse fortsatte man byggeriet af selve kirken i 1927 og det tog 13 år inden man kunne indvie denne i 1940. Efter P. V. Jensen Klints død fortsatte sønnen Kaare Klint byggeriet som arkitekt. Han har også medvirket som arkitekt til byggerier andre steder på Bispebjerg.

Når man går fra Bispebjerg Torv og går op mod kirkepladsen, som hedder På Bjerget, er bebyggelsen en stor andelsboligforening med navnet "På Bjerget". Etagehøjden mod "kirkepladsen" er to etager, men den østlige og sydlige side er tre etager på den modsatte side, for så meget falder terrænet. Lejlighederne her har indgang modsatte side, og er små ensidige lejligheder på 40-50 m².

Derimod var karreen Frederiksborgvej, Bispebjergvej, Vilhelm Birkedals Vej og Bispebjerg Torv fra nr. 12 en privat udlejningsejendom,

som er opført efterfølgende, dog således at det var i helt samme stil. Her var det sønnen Kaare Klint, som var arkitekt. Opførelsen er sket i slutningen af 30'erne. Bygherren var et selskab og administrator, en byggesagssagfører (advokat) Müllertz, der var aktive en af de folk, der var med til at få bygget A/B "På Bjerget" og kasserer i kirkekomiteen. Ejendommen blev langt senere kommunal, grundet "hjemfaldsklausulen". I dag er det en andelsboligforening.

Kirkebyggeriet.

Jensen Klint var 60 år, da han tegnede kirken og 73, år da man begyndte at bygge kirken. Så det var en ældre herre, der to-tre gange om ugen kom på tilsyn på byggepladsen, hvor han gik eller tog med sporvognen fra sin bopæl i Pile Alle 17A. Alle fejl fra håndværkernes side blev opdaget, også dem man normalt ikke ville se. Murstenene blev leveret fra Blovstrød Teglværk til tårnet, - men da man startede byggeriet af selve kirken, turde dette teglværk ikke at binde an med en så stor leverance. Man fandt da teglværk nede i Vestsjælland, som havde det rigtige ler. Det er den helt specielle "gulhvide" farve og det er håndstrøgne mursten. Stenene blev efterfølgende slebet med en mursten, hvilket kan ses, både indenfor og udenfor. Det kunne tage op til næsten 20 minutter at lægge en sten. En almindelig akkord var 1200-1500 sten om dagen. På Grundtvigskirken blev der lagt 100-150 stk. Så da murerne efterfølgende skulle ud og have arbejde efter at kirken var blevet bygget, var de ikke hurtige nok til en almindelig byggeplads. De havde derfor mange problemer på deres nye arbejdspladser.

Arkitekturmæssigt er kirken bygget i en gotisk stil. Tårnet er bygget tredelt og afspejler de 3 skibe inde i kirken. Det er specielt, at våbenhuset ligger foran tårnet og ikke på siden af "kirkeskibet", men her går man ind i kirken forfra. Ser man de 3 indgangsdøre i våbenhuset, ser det ud som om, sidedørene er større. end de er, men det skyldes, at murværket omkring dem er lige mod hoveddøren og "knastet" mod siderne. Tårnet er 48 meter højt. Når man kigger nøje efter, ser man, at kamtakkerne på tårnets er højere jo længere man kommer ned. Det gør tårnet højere synsmæssigt. Midtercirklen på tårnet er ikke et sted, hvor der aldrig kom et ur, men derimod gotikkens Jesussymbol. Det er placeret lige midt på tårnet, selvom det synes

højere placeret. Kirkens fundament er af bornholmsk granit, som amtmanden på øen fik fremskaffet. Granitten sejlede dampskibsselskabet, der besejlede Bornholmsruten, gratis til København. Den fyldte mere end 3 skibe med sten. Den egentlige byggepladskonduktør var arkitekt Valdemar Jørgensen. Det var han hele byggeperioden og var med Kaare Klint med til at bygge Bispeparken. Det er de huse der ligger nærmest Bispebjerg Torv. Man glemte dog at invitere ham til indvielsen i 1940, hvilket han aldrig rigtig glemte.

Indvendig.

Tårnkirken, der som nævnt blev kaldt Grundtvigs Mindekirke, fyldte 2 fag inde i det nuværende kirkerum. Den har gulv af mursten, medens det øvrige gulv i kirken er klinkegulv. Man skal dog se godt efter for at se forskellen. Tårnkirken størrelse svarede til Brønshøj Kirkes størrelse, og det var i første omgang tilstrækkelig.

Prædikestolen i Tårnkirken stod op ad søjlen mod nordøst, som den gang var væggen mod den nye kommende kirke. Alteret var i det sydøstlige hjørne. Ser man på søjlerne, er der ved foden muret med sten på højkant og det er der også foroven og to steder undervejs. Der er 22 m fra gulv til toppen af hvælvingerne. Der gik ca. 10-12.000 sten pr. søjle, svarende til et parcelhus. I alt gik der ca. 6 mill. sten til kirkebyggeriet.

Kirken har 2 prædikestole, for den nye kirke, som blev indviet i 1940, kunne ikke have en prædikestol i den modsatte ende af alteret, som er i østenden. Derfor er der endnu én oppe ved alteret. Den murer, som opmurede den første prædikestol kunne ikke få tingene til at passe helt perfekt, selvom fejlen det ikke var rigtig synlig, kunne han dog ikke slippe det, da han kom hjem. Til sidst ringede han til Jensen Klint, som sagde: "Vi ses i morgen klokken 7." Så arbejdede de med tingene, så det til sidst blev helt i orden.

Kirkeskibet er 76 meter langt og 35 m bred. I sideskibene er der "balkoner" til menigheden, men de bruges ikke i dag, af hensyn til brandmæssige flugtveje. Kordegnekantoret og præsteværelset er under disse balkoner m.m. Døbefonten er 8-kantet, som er tegnet af Kaare Klint og er udført i kalksten. Ottekanten refererer til Nora Ark. I døbeskålen står sammenteg-

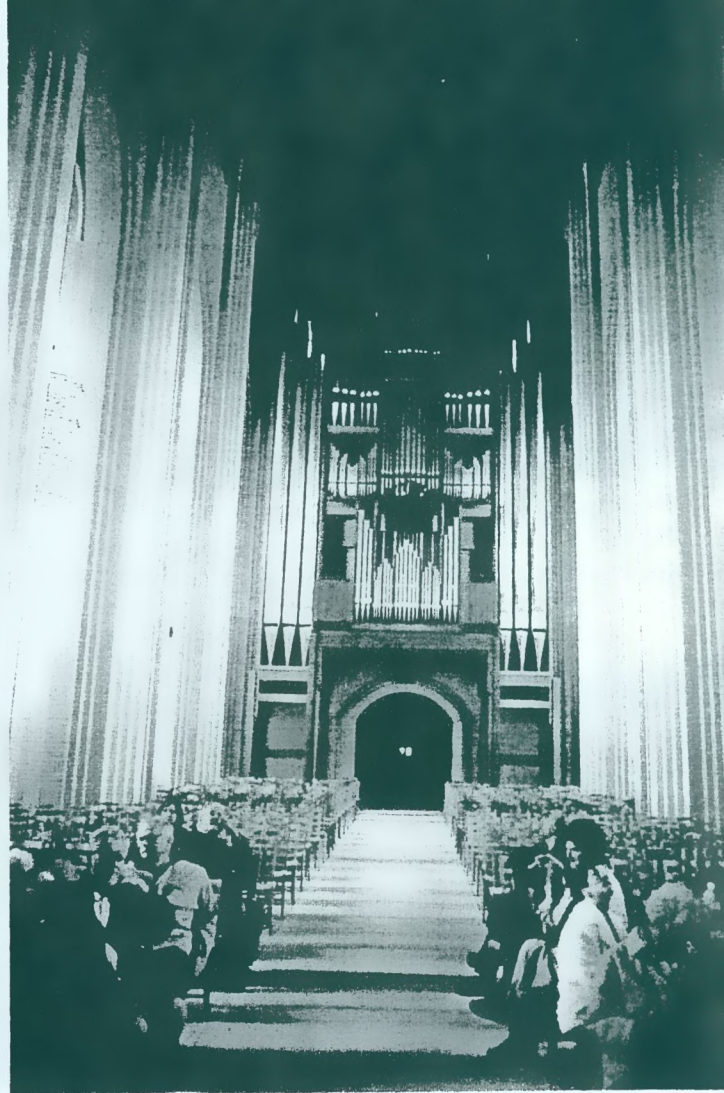
net "I H S", hvilket betyder "Under dette Tegn" og er tegnet på Jesus. Kirken har 2 orgler. Det lille oppe ved alteret, er også tegnet af Kaare Klint. Det består af 2 til 3 orgler bygget sammen. Grunden til at det blev så lille var pengemangel. Derfor begyndte man efterfølgende en indsamling til det store orgel i kap med inflationen. Det var Kaare Klints søn Esben Klint som tegnede dette orgel og lysekroerne i kirken. Det store orgel har 4052 piber og de største er 11 meter høje. Det er i midlertidig kun 2% af dem, der er synlige. Det er 81 stk. Orglet består egentlig af 5 orgler og er bygget af den kendte orgelbygger i Åbenrå. Den bedste klang er i den del af kirken der er nærmest orglet. Nu er der så langt mellem prædikestolen og orglet, at præsten havde en ringeklokkeknop ved prædikestolen så organisten kunne varscoes, når han skulle spille. Det er enkelte gange sket, at præsten under en præken, fægtede så meget med armene, at han uforvaret kom til at røre ved knappen, så orglet begyndte derefter at spille lidt upassende eller.....

Nede under kirken er krypten, som ligger helt op til kirkens østende. Denne er også 3-skibet og fungerer som menighedssal. Den står også i ren mur også hvælvingerne. Krypten er et fascinerende rum. Her står i rundingen mod øst den gipsfigur som Rasmus Harboe vandt med ved den konkurrence, hvor Jensen Klint præsenterede tårnkirken. Under krigen blev krypten benyttet til gudstjenester og andre kirkelige handlinger, hvilket skyldes bombefaren ved flyangreb. Undertegnet er døbt her d. 7. februar 1943, medens min storebror Per er konfirmeret i selve kirken i begyndelsen af 50'erne. Den gang var der konfirmander ved hver stolerække 3 søndage i træk forår og efterår.

P.V. Jensen Klint er begravet i kirken, hvor urnen er indsat i våbenhuset mellem hoveddøren og den nordre sidedør. Der er noget symbolsk i dette. Han så aldrig sit livsværk færdig, men han havde den mest fuldkommen i sit indre blik og han vidste at det blev færdig.

Kirkens forskellige sider.

Når man ser Kirketårnet fra Bispebjerg Torv eller nede fra mosen, er det en silhuet, som er et symbol på det moderne Bispebjerg, og en kontrast til mosen, det oprindelige Utterslev og Emdrup. Fra Bispeparken er det den store købstadskirke, man ser. Kirkepladsens karreer åb-

Kirkerummet er der 22 m til loftet.
et mod våbenhuset (indgangen) &
alteret.

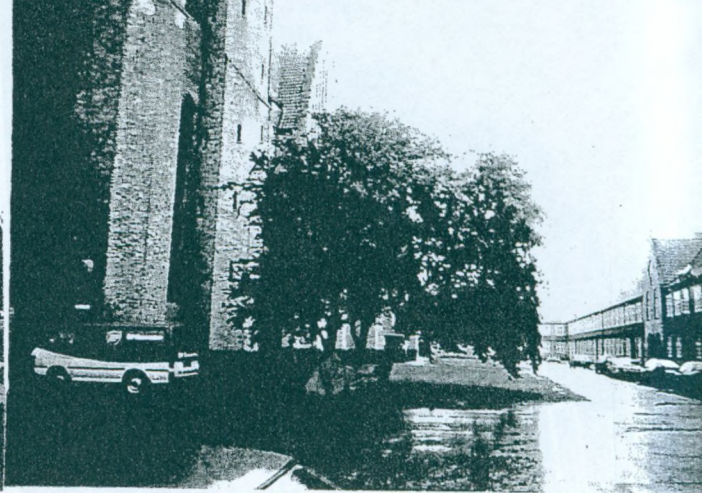
KIRKENS INDRE.

Krypten, i kælderen. Under krigen
foregik de kirkelige handlinger her
af hensyn til faren for flyvangreb.

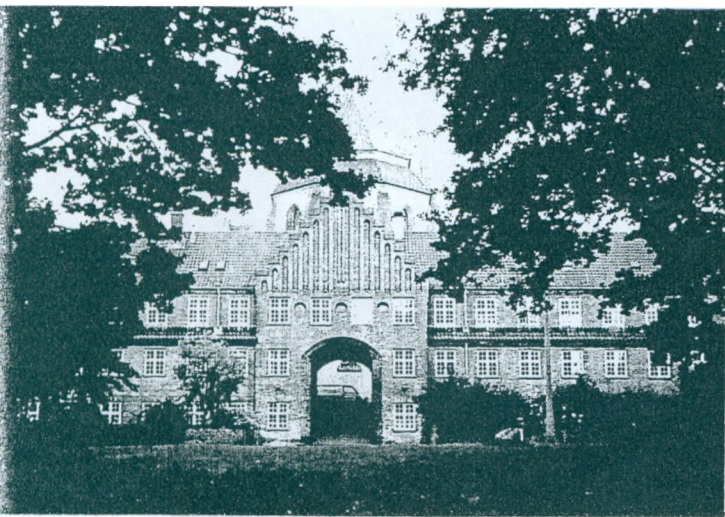

Kirken set fra Bispebjerg Torv.
Tårnets silhuet ses overalt fra Mosen og er et symbol på det modernede Bispebjerg.

Kirkepladsen. På Bjergvej.
Ved boliglængden th. er der i "porthuset",
er der trappe en etage ned til den sydlige
sigtelinie ned til Grundtvigsskolen.

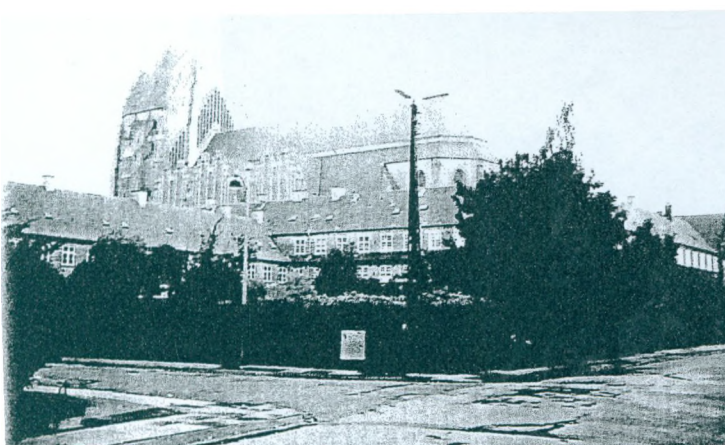

Kirken set fra Jensen Klints Plads, sigtelinie
mod øst som rammer Nordre Port til
Bispebjerg Hospital.

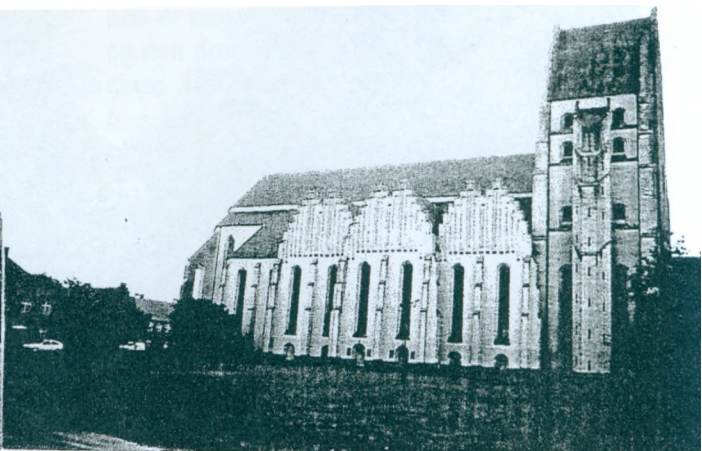

Den sydlige sigtelinie set fra Bispeparken,
Her set kirken som en kobstadskirken.

GRUNDTVIGSKIRKENS FORSKELLIGE PROFILER.

Kirken set fra Peter Rordams Vej og
G.J. Brandts Vej. Her østfra ses kirken som
en dansk Domkirke.

Kirke set fra nord. Helt fra Emdrup ses kirken
som en Katedral, da man grundet terrænets
hævning ser hele kirken i "fuld størrelse".

ner sig bredt mod Bispebjergvej og Jeppe Alle. Står man på den anden side af Bispebjerg Parkalle i Kantorparkens bebyggelse, ser man den helt store kirke, som er større end samtlige danske domkirker, så må man snarere betegne den som en katedral. Ved Østporten og nede fra plænen som hedder Jensen Klints Plads, fornemmer man med stræbepillerne en domkirke. Det blev kirken aldrig, da Indre Mission ikke kunne acceptere en domkirke der, hed noget med Grundtvig.

Selve kirkepladsen med sine stor plæner og fine fortove med klinkebelægningen har sin egen ro over sig med de meget få træer, der er der. På plænen op mod Bispebjerg står et stort udluftningsrør, man kan undre sig over, hvor det fører til. Det er udluftningen fra krypten. Der er også friluftindtag under bænken, der går rundt om røret, som er udført i beton. Min storebror, maleren Per Kirkeby, som legede her som barn, idet vi boede på Torvet, fortalte i en radioudsendelse for

et års tid siden, at de større børn truede de mindre med, at hvis de var frække, kunne de

blive smidt ned til de uhyggelige væsner, der boede dernede. Det gjorde indtryk. Den gang var det ikke af beton, men et trætrør, som var mere åbent foroven. At det er ført så langt, da man etablerede det i slutningen af 30'erne var vel af æstetiske grunde.

Bispebjerg Torv blev i begyndelsen af 1990'erne renoveret. Bunkerne fra krigens tid blev fjernet og klinkefortovet fra kirkepladsen ført videre på Torvet. Der er også blevet en plads ovre ved Krematoriet, på den anden side af Frederiksborgvej med den tilsluttet Tagensvej. Lige så rolig som kirkepladsen er, lige så hektisk er Torvet med trafikken. Men der bliver vel mere ro over det, når træerne bliver store på Torvet? Den eneste oprindelige "butik" er caféen på hjørnet op til kirken på Torvet, hvor man efter en begravelse fra krematoriet på den anden side af Torvet skal over drikke øl/kaffe. Dens interiør er ikke ændret stort siden huset opførelse. De øvrige oprindelige forretninger er væk. Det gælder boghandlen og ismejeriet, hvor lokalaviserne nu er beliggende.

Kilder:

Skrevet efter foredrag af Grundtvigskirkens organist Thomas Viggo Pedersen: Grundtvigskirken og bebyggelsen omkring, den 4. Maj 1998 og rundvisning i kirken 13. September 1998 for Lokalthistorisk Gruppe: Bispebjerg.

Byatlas Bispebjerg: Udgivet af Miljøministeriet, Planstyrelsen i samarbejde med Københavns kommune.

Anne-Marie Steen Petersen: Som i et Stof – en fortælling om Grundtvigskirken og dens bygmester 1997. Gyldendal (enkeltoplysninger).

Maleren Per Kirkeby: Radioudsendelserne i "Kvart i Ni" på P1. – 1997 & Håndbog 1991, Forlaget Borgen.